

Alfred Fairbank

Et møde med den engelske kalligraf, skrift-designer og skriftforsker, som i år fylder 70

af *Bent Rohde* SIG

»Lad os mødes i forhallen til British Museum, så skal jeg vise Dem et interessant Arrighi-håndskrift. Bagefter kan vi spise til middag sammen med min gode ven Berthold Wolpe . . . jeg er en ældre mand med briller.«

På trods af at forhallen vrimlede med ældre bebrillede englændere, var det ikke vanskeligt at finde Alfred Fairbank efter den beskrivelse, han havde givet af sig selv i telefonen. Ud fra kendskabet til en mands arbejde danner man sig ofte et billede af hans udseende og væremåde. Billedet er ikke altid korrekt, men sådan *måtte* Fairbank se ud: høj, en smule duknakket, hvidhåret og med rare, levende øjne.

Samværet med Wolpe og Fairbank blev for mig et uhøjtideligt og fornøjeligt møde med to indbyrdes gamle venner, hvis fællesskab man for nogle timer blev draget med ind i. Begge indtager de en fornem grafisk position i nutiden – og de har direkte forbindelse til nogle af de mennesker, som i begyndelsen af århundredet skabte grundlaget for vor nutidige skriftopfattelse. Berthold Wolpe er elev af den tyske skriftkunstner *Rudolf Koch*, og blandt de mænd, der har inspireret Alfred Fairbank finder vi den engelske kalligraf *Edward Johnston*.

Alfred Fairbank fylder 70 år den 12. juli i år. Hans fødselsdag er anledningen til at videregive disse personlige indtryk og til at opregne nogle af de fortjenester, han som kalligraf, skrift-designer og skrift-forsker har indlagt sig. I denne trilogi

Alfred Fairbank, som den 12. juli i år fylder 70 år.

indtager kalligrafien førstepladsen – den angår vor daglige håndskrift, og må derfor også være den del af hans virksomhed som har størst interesse udenfor en snævrere kreds.

Det forbillede, de fleste voksne af i dag har lært at skrive efter, bygger på den klassiske skønskrift, som for 30–40 år siden blev skrevet med en elastikpen. Den samme skrift var den mest benyttede i England indtil midten af 30'erne, hvor en ny skriftkarakter begyndte at vinde udbredelse. Grundlaget var Alfred Fairbanks bog, *A Handwriting Manual*, som første gang udkom i 1932. Den giver anvisning for skrivning af den såkaldte *Italic*, en moderne tillempning af den italienske renæssance-kursiv. Fairbanks bog har inspireret andre til at udarbejde skrivesystemer, som bygger på samme forbillede, og i kraft af skriftens lette konstruktionsprincip og æstetiske værdier har *Italic Handwriting* vundet stor udbredelse i den

engelske børneskole. Også i Danmark er en del mennesker begyndt at skrive den.

Jeg benyttede samtalen med Fairbank til at få rede på, hvilken baggrund han egentlig har for sit arbejde med denne betydningsfulde fornyelse af håndskriften.

»Indtil jeg for ti år siden blev pensioneret, var jeg civilt ansat i Marineministeriet med rang af Senior Executive Officer. Mit arbejde med kalligrafi er derfor foregået i fritiden – hovedsagelig lørdag eftermiddag og søndag formiddag.«

»Havde der været gjort forsøg med at anvende den italienske kursiv som en nutidig håndskrift, før De udgav *A Handwriting Manual*?«

»Ja, f. eks. anvendte *William Morris Italic* til skrivning af sine illuminerede bøger omkring 1873, formodentlig fordi han var kommet i besiddelse af et bind, der indeholdt fire af de berømteste italienske skrivebøger fra 1500-tallet. Vi finder også, at den håndskrift som hofdigteren Robert Bridges anvender i 70'erne er præget af kendskab til renæssancens håndskrift. Hans unge hustru udgav i 1898 *A New Handwriting for Teachers*, der viser en smuk Italic, som hun kalder *Italianized Gothic*.«

»Var det hendes skrift, der inspirerede Dem?«

»Nej, den lærte jeg at kende efter at jeg selv var begyndt at eksperimentere. Den kursiv, som først gjorde indtryk på mig, findes i Edward Johnston's bog fra 1906, *Writing & Illuminating & Lettering*. Han kalder den semi-formal, bl. a. fordi den ikke skrives med forbindelsesstreger mellem bogstaverne. Johnstons medarbejder på denne klassiske bog, *Graily Hewitt*, udgav for-

Side fra *Beacon Writing*, hæfte 6. I Danmark har først og fremmest bogtrykker Ejnar Philip været aktiv for at udbrede kendskabet til Italic Handwriting og til Fairbanks skriveforlæg. For at overvinde de vanskeligheder, det engelske sprog kan være for et selvstudium, udsendte Den grafiske Højskole i 1964 *Bredpen-kursiv*, udarbejdet af Bent Rohde og Ejnar Philip. Dette skrivesystem bygger i alt væsentligt på Fairbanks skriftprincip.

18 Bedford Row, London, W.C. 1

24 February

Dear Pupil,

You have practised italic writing for some time and I hope you have liked doing so.

You will have learnt the rules & now is the time to check whether you are following them. Does your writing slant forward? If not, try to make it do so - but not too much! Do your thin lines run up like this // // // // ? Are you finding some particular letter hard to do? If so, practise it. "Practice makes perfect", is an old saying. Is your writing even in size and easy to read?

Remember that your writing may give pleasure to your friends.

Yours sincerely
Calligrapher

øvrigt i 1916 to Italic-skrivebøger med en meget smuk skrift, hvor hvert bogstav imidlertid også blev skrevet separat.«

»Hvem har så lært Dem at kalligraferer?«

»I. 1920–22 deltog jeg i et aftenkursus på The Central School af Arts and Crafts, hvor jeg blev undervist af *Graily Hewitt* og *Lawrence Christie* i formal kalligrafi, illuminering og forgyldning, men ikke i Italic. Jeg fandt det utilfredsstillende at skrive en pæn kalligrafisk skrift om søndagen, og en dårlig »copperplate« på mit arbejde. Derved opstod ønsket om at finde en mere tilfredsstillende håndskrift. Først prøvede jeg at skrive bogstaverne separate, men det gik naturligvis for langsomt. Så begyndte jeg at søge efter andre skriveprincipper og at studere renæssancens håndskrift. Det var navnlig den italienske skrivemester *Tagliente* og spanieren *Francesco Lucas*, som betog mig. Jeg tænkte, at hvis jeg kunne kombinere Taglientes princip for sammentrækning af bogstaverne med Lucas' alfabet, så var problemet løst. Jeg eksperimenterede meget, og resultatet blev altså en skrift, som hverken er Taglientes eller Lucas', skønt begge udgør dens aner.«

» – og så udarbejdede De Deres *Dryad Writing Cards*?«

»Ikke lige med samme. I 1926–27 skrev jeg 24 forlæg med skriften, som jeg solgte til interesserede for 6 pence stykket. Først i 1932 havde jeg mod til at lade en skriftmodel trykke. Den kom til at bestå af seks kort, *The Woodside Writing Cards*. I 1935 udvidede jeg antallet til ti kort, de udkom under titlen *The Barking Writing Cards*, fordi de hovedsagelig var beregnet til lærere på Barking skolen i Essex – senere kaldte vi dem for *Dryad Writing Cards*, og under denne titel er de stadig i handelen. Endelig udarbejdede jeg sammen med *Charlotte Stone* og *Winifred Hooper* i 1958 *Beacon Writing Books*, bestående af 6 hæfter, beregnet for skriveundervisning i de første klasser.«

Fairbanks »hverdagsskrift« er naturligvis et smukt eksempel på, hvor letløbende og funktionel Italic kan være – omend den forekommer ham selv at bære præg af, at han nu er 70 år.

Alfred Fairbank

27 Granville Road, Hove 2, Sussex

Telephone: Hove 33431

29 March 1965

Dear Bent,

Here are the two sonnets, which you may not now wish to use. If you want to reproduce only one, I suggest "the Highway" is the better of the two. Both sonnets were by Sir Philip Sidney.

I have no record as to when they were written, but it would be between 1536 & 1539. Another copy of the second sonnet is reproduced in the current edition of my book "A Handwriting Manual".

All good wishes.

Yours
Alfred.

The Highway

Highway, since you my chief Parnassus be,
And that my Muse, to some ears not unsweet,
Tempers her words to trampling horses' feet
More oft than to a chamber-melody, —
Now blessed you bear onward blessed me
To her, where I my heart, safe-left, shall meet,
My Muse and I must you of duty greet
With thanks and wishes, wishing thankfully;
Be you still fair, honour'd by public heed;
By no encroachment wrong'd, nor time forgot;
Nor blamed for blood, nor shamed for sinful deed;
And that you know I envy you no lot
Of highest wish, I wish you so much bliss,
Hundreds of years you Stella's feet may kiss!

The Highway, sonnet af Philip Sidney. Skriften er et eksempel på Fairbanks smukke *formale* kalligrafi, der adskiller sig fra den almindelige håndskrift ved at være skrevet langsomt og med få sammentrækninger af bogstaverne. Kalligraferet på pergament.

Før mødet med Fairbank havde jeg korresponderet med ham om et italiensk brev fra Rigsarkivet i København. Det stammede fra 1500-tallet, og skriften kunne minde om den, en af de berømte pavelige kalligrafer anvendte. Fairbank vidste, at jeg havde medbragt en fotokopi af brevet, og på dette tidspunkt i samtalen sagde han spøgende: »Lad nu være med at pine mig længere, kom så frem med det brev!« Han analyserede skriften for mig (jeg havde taget fejl) og samtalen drejede sig herefter om hans arbejde som skrifthistoriker.

Denne virksomhed har fået sit mest synlige udtryk ved udgivelsen af hans og Berthold Wolpes *Renaissance Handwriting**) som indeholder eksempler og omtale af et repræsentativt udvalg af smukke 16. århundrede skrifter. Det er en værdifuld og lettilgængelig bog, som betegner en fortsættelse og et hidtidigt højdepunkt i det inspirerende forskningsarbejde, der sidst i 20'erne blev påbegyndt af *Stanley Morison*, *James Wardrop* og *A. F. Johnson* og hvis resultater de meddelte i *The Fleuron* og *Signature*.

Jeg havde den glæde, at Fairbank delagtiggjorde mig i en af hans seneste undersøgelser. Vi fulgtes ad ind i biblioteket på British Museum – en spadseretur gennem en labyrint af gange og rum, som fik et stadig mere internt præg. Tilsidst nåede vi døre, hvor Fairbank måtte vise et særligt adgangskort, før man lukkede os ind. Vi stod i håndskriftsamlingen, hvor bibliotekaren bragte to bøger frem.

Den ene var et håndskrift: Ciceros brev til hans broder Quintus, som Fairbank kort forinden havde identificeret som værende kalligraferet af *Ludovico degli Arrighi (Vicentino)*. Af det 16. århundredes kalligrafer er Arrighi den som udøver den største tiltrækning på nutidens skriftforskning. Han var pavelig kalligraf, virkede som skrivelærer, skabte en af renæssancens

*) *Renaissance Handwriting. An Anthology of Italic Scripts* by Alfred Fairbank and Berthold Wolpe, London 1960. Anmeldt af C. Volmer Nordlunde i *De grafiske Fag* 1960, nr. 4.

smukkeste tryktyper og arbejdede en tid som bogtrykker. I anvendelsen af kursiven på alle fire områder rummer hans dygtighed og hans arbejdsprincipper forudsætningerne for at være et ideelt forbillede for vor egen tid. Vi skylder Fairbank æren for at have fremdraget nye eksempler på denne mands arbejde.

Den anden bog, Fairbank havde foranlediget hentet frem, indeholdt en letløbende, hverdagspræget skrift med mange sammentrækningsstreger, skrevet af en mand ved navn *Pomponio Leto*. Fairbank gjorde mig opmærksom på skriftens store lighed med den første kursive trykskrift, som 1501 blev indført i det italienske bogtryk af *Aldus Manutius* til trykning af små, billige klassiker-udgaver, de såkaldte Aldinere.

Mens det er tydeligt, at Arrighi har brugt sin egen formale håndskrift som grundlag for sine tryktyper, har man ikke hidtil været klar over, hvorfra Aldus' skriftkærer hentede

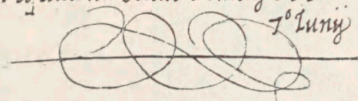
Henrik, 12 år, er formodentlig det første danske barn, som skriver Italic. Han har fra begyndelsen modtaget undervisning af sin far, Erik Ellegaard Frederiksen, som selv skriver en meget smuk håndskrift. Henriks bogstaver er på nuværende tidspunkt langsomme at skrive og de forbindes sjældent med hinanden – men skriften indeholder alle forudsætninger for at udvikle sig til en letløbende Italic.

Så mange af hans drømme og hedeste ønsker havde kredset om dette sted, hvor landets ypperste, skuespillerne, færdedes. Kun få mennesker satte han så højt som skuespillerne, hvis opgave det var at fremføre digternes tanker og syner for tilskuerne. Tænk, om han en-

Christianus tertius Dei gratia Danorum Noruagorum Vandalorum & Gothorum Rex, Slesuici Holsatiæ Stormariæ et Dytmarie Dux Comes in Oldenborg & Delmenhorst. Omnibus & singulis pro cuiusq; statu dignitate ordine et officio pacem et amicitiam annunciamus simulq; significamus quod qui literas has nostras exhibet Carolus Scotus subditus noster & incola presentisq; nauis Vacca appellatæ præfectus è portibus hinc nostris ad impiam et scelestam piratarum quorundam comprimendam coercendamq; audaciam et iniuriam quam in obuios quosq; uicina maria traycientes excercet soluit quem saluo hoc nostro conductu ita munire uolumus ut eundem quem diximus Carolum Scotum cum comitibus & naucleris suis omnibus tanq; subditum & incolam Regis regniq; pacis amantibus non ut piratam erronem uagum & dissolutum excipiatis tractetis et inuictis uicini seu remoti sitis Reges Duces Comites Consules arcium marium & ostiorum cum Stodes ut per uos tuto illi & non impedito mandata nostra et edicta exequi & expedire liceat & secundis uentis optataq; nauigatione ad nos redeat quos illos esse inuenietis qui fidem nostram & amicitiam pari humanitatis & hospitalitatis officio uobis declarare uolumus. Dat Hafniæ. Sub firmo fidelisq; sigilli nostri testimonio Anno Domini 1556.

7° Junij

Beskærmelsesbrev, udstedt af Christian III i 1556 (Rigsarkivet). Fairbanks palæografiske forskning har inspireret en tidligere elev på Den grafiske Højskole, Birgit Sylvander, til at studere den humanistiske kursivs udbredelse i Danmark i 1500-tallet. Der kan forventes en publikation om emnet, idet undersøgelser på Rigsarkivet og på Det kongelige Bibliotek har bragt adskillige breve og koncepter frem. For eksempel skrev danske humanister som Christiern Pedersen og Povel Helgesen en smuk »Italic«. Også Christian II kunne skrive skriften. Skrifterne i kongens kancelli nåede sjældent den færdighed, som kendetegner de modtagne breve fra Italien og England, men der er hæderlige eksempler imellem. Illustrationen viser et af dem.

forbilledet for Aldus-kursiven. Mon Fairbank med Pomponio Leto's skrift nu har fundet det længe søgte grundlag?*)

Det gælder Arrighis kursive skrifter såvel som Aldus-kursiven, at de var beregnet til at skulle anvendes som selvstændig skrift, uden tilknytning til nogen antikva. Med samme formål tegnede Fairbank i 1928 originalerne til en kursiv trykskrift, der af Monotype senere udsendtes under navnet *Condensed Bembo Italic*.

I 1928 fremstillede Alfred Fairbank originaltegningerne til en kursivskrift. Ligesom 1500-tallets første kursiver skulle den anvendes som en selvstændig skrift, uden tilknytning til nogen antikvaskrift. Dens hældning blev derfor lille, kun 5 grader. The Monotype Corporation Limited modificerede minusklerne og bragte skriften på markedet under navnet *Bembo Condensed Italic* til anvendelse sammen med *Bembo* antikva, senere er den blevet suppleret med *Bembo* kursiv.

I sit syn på kursiven som en selvstændig skrift, siger Fairbank: »Naturligvis giver antikvaen med dens lodrette og åbne cirkulære form den største læselighed, men *Italic*-alfabetet har rigere variation og kan give et mønster af harmoni, bevægelse og rytme, som ikke blot adskiller den fra antikvaen, men som i sig selv kan være indtagende.« Forudsætningen for dens egnethed til større tekstmængder er naturligvis at den ikke hælder så meget som de kursiver, der anvendes til fremhævelsesskrift i forbindelse med antikva-skriften.

Alfred Fairbank kan efter sit navn skrive bogstaverne C. B. E.,

*) I artiklen, *Italic in its own Right*, viser Fairbank skriften i en sammenligning med Aldus-kursiven. Han nøjes forsigtigt med at bemærke, at det er interessant at sammenligne disse to skrifter. (Alphabet 1964, International Annual of Letterforms, Published by James Moran Limited, London).

Commander of the Most Excellent Order of the British Empire, en ordenstitel han i 1951 modtog for sit kalligrafiske virke – og som indenfor dette område tidligere kun er blevet tildelt Edward Johnston. Til indtrykket af denne 70-årige skriftkunstner skal føjes et citat fra et af hans mange smukke breve, skrevet i 1964. Det slutter således: »My handwriting now suffers from my age: 68. I could wish I was 58 again *for there is so much to do!*«

I lyset af denne livsindstilling må Alfred Fairbanks resultatrige arbejde *også* ses.